

ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ІННОВАЦІЙНОГО ПРАВА: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

TECHNOLOGY AS AN OBJECT OF INNOVATION LAW: FROM THEORY TO PRACTICE

Нечипоренко С.М., студентка I курсу магістратури факультету адвокатури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Чікірякін Д.В., студент IV курсу факультету адвокатури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті проводиться комплексний аналіз правового регулювання питання технології як об'єкта інноваційного права у вирії теоретичного та практичного дослідження. Охарактеризовано нормативну базу дослідження питання технологій саме в аспекті процесуальної особливості, що націлений на ефективне регулювання відносин у сфері вирішення господарських спорів. Робиться акцент на детальному аналізі технологій як повноцінного правового явища в інноваційному праві. Здійснено всебічний розгляд основних ознак та особливостей правового регулювання технологічних інновацій, зокрема шляхом порівняльної оцінки еволюційного правового регулювання даного явища. Виокремлено низку основних результатів гармонізаційних процесів у межах правового регулювання технологій як об'єкта інноваційного права, які були характерні в останні десятиліття і спрямовувалися безпосередньо на формування єдиної регулятивної системи в сфері вирішення спорів у господарському праві. Аргументовано необхідність окреслення провідних процесуальних регуляторів та міжнародних регуляторів у правовому регулюванні технологій. Аналізується аспект правового регулювання інфраструктур та еволюція правової регламентації інтегрованого продукту технології в інноваційному праві. У роботі також досліджуються різні пропозиції науковців щодо можливості удосконалення законодавства стосовно правового регулювання технологій. На основі визначення методології, сутності та шляхів становлення в окремих сферах регулювання інноваційного права, обґрунтовуються власні пропозиції щодо правового вдосконалення технологій як продукту інноваційного права.

Актуальність зазначеної проблеми проявляється в тому, що отриманні знання при аналізі будуть такими, які стануть в нагоді при вирішенні колізій та прогалин на практиці. Розкриття їхньої сутності, смислової мети дає можливість систематично проаналізувати місце технологій в інноваційному праві та в національній правовій системі. Розкриття питань надасть спонукання для формування власного уявлення місце технологій в господарській діяльності суб'єктів.

Ключові слова: технологія, інноваційне право, право інтелектуальної власності, принцип свободи технологій, трансферу технологій.

The article provides a comprehensive analysis of the legal regulation of technology as an object of innovation law in the context of theoretical and practical research. The normative base of research on the issue of technologies is characterized in the aspect of procedural specificity, which is aimed at effective regulation of relations in the field of resolving economic disputes. Emphasis is placed on a detailed analysis of technologies as a full-fledged legal phenomenon in innovation law. A comprehensive review of the main features and features of the legal regulation of technological innovations was carried out, in particular by comparative assessment of evolutionary legal regulation of this phenomenon. A number of the main results of harmonization processes within the legal regulation of technologies as an object of innovation law, which were characteristic in recent decades and aimed directly at the formation of a unified regulatory system in the field of dispute resolution in commercial law, are singled out. The need to outline the leading procedural regulators and international regulators in the legal regulation of technologies is argued. The aspect of legal regulation of infrastructures and the evolution of legal regulation of the integrated product of technology in innovation law are analyzed. The work also examines various proposals of scientists regarding the possibility of improving the legislation regarding the legal regulation of technologies. On the basis of the definition of the methodology, essence and ways of formation in certain spheres of innovation law regulation, own proposals regarding the legal improvement of technologies as a product of innovation law are substantiated.

The relevance of the mentioned problem is manifested in the fact that the knowledge gained during the analysis will be useful in solving conflicts and gaps in practice. Revealing their essence, meaningful purpose makes it possible to systematically analyze the place of technologies in innovation law and in the national legal system. Disclosure of issues will provide an incentive to form one's own idea of the place of technology in the economic activity of subjects.

Key words: technology, innovation law, intellectual property law, the principle of freedom of technology, technology transfer.

Постановка проблеми. Питання правового регулювання технології як об'єкта інноваційного права є однією з важливих проблем господарської діяльності суб'єктів. Саме стан справ у сфері технології та інновації, їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного та економічного розвитку будь-якої держави й суспільства в цілому. Сучасний світ неможливо уявити без технології, які базуються на принципі свободи технології, принципу інтелектуальної власності, принципу безпеки технології, принцип прозорості технологій тощо. Останніми роками тема технологій та механізмів їх регулювання набули загальносуспільного масштабу та політико-економічного значення.

Сфера інновацій вже протягом багатьох десятиків років представляє глибокий інтерес як для теоретиків, так і для практиків з різних країн світу, враховуючи прискорення науково-технічного прогресу останнім часом. За останній час завдяки інноваціям у багатьох напрямках спростилися загальносвітові проблеми, а саме – забезпечили людство необхідним рівнем комфорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідженні основних питань правового регулювання технології як об'єкту інноваційного права такі вчені, як Давидок О.М., Омельченко А.В., Пеліпей А.О., Адамюк Д.І., Новіков Є.А., Чубенко В.А., К.Ю. Іванова, О.В. Гладка та інші.

Мета цієї статті полягає у науковому аналізі теоретичних і практичних особливостей правового регулювання технології в інноваційному праві саме з процесуальної точки зору; поглибленні науково-методичних основ створення, функціонування і розвитку технологій в Україні.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» (далі – Закон) у статті 1 визначає поняття «трансфер технології» передання технології, що оформлюється укладанням двостороннього або багатостороннього договору між фізичними та/або юридичними особами, яким встановлюються, змінюються або припиняються майнові права та обов'язки щодо технології та/або її складових частин» [1]. Цей Закон встановлює основні правові

засади, принципи, інструменти та механізми державного регулювання трансферу технологій в Україні.

Учасниками трансферу технологій виступають фізичні та/або юридичні особи, котрі здійснюють передачу або отримують технології. До них можуть відноситися науково-дослідницькі інститути, підприємства, винахідники, творці, автори, інвестори, ліцензіати, ліцензіари та інші особи, залучені до розробки, виробництва, реалізації або використання технології.

Варто розглянути більш детально, які суб'єкти належать до трансферу технологій. **Суб'єктами трансферу технологій може виступати:**

– Фізичні особи, що мають патенти, авторські права чи будь-які інші форми інтелектуальної власності та пропонують їх для користування іншим особам.

– Юридичні особи, котрі займаються розробкою, виготовленням та впровадженням у виробництво технологій і передачею їх іншим компаніям чи організаціям.

– Вищі навчальні заклади та науково-дослідні установи, котрі створюють новітні технології та пропонують їх для застосування компаніям-виробникам.

– Державні установи та міжнародні організації, діяльність яких направлена на розвиток трансферу технологій, зокрема через надання фінансової підтримки проектам з розробки та запровадження новітніх технологій.

– Комерційні та некомерційні організації, що здійснюють підтримку та сприяння розвитку інноваційної діяльності та підприємництва, включаючи підтримку трансферу технологій.

– Фізичні особи-підприємці, діяльність яких полягає у створенні та виробництві нових технологій та їх подальшому збуті або наданні у користування іншим особам.

Метою державного регулювання у сфері трансферу технологій – формування належних умов для забезпечення національних інтересів України у сфері трансферу технологій та гарантування національних інтересів України у цій сфері. Це, зокрема, захист національної безпеки та національних інтересів у науково-технологічній, виробничо-економічній сферах; доступ до прогресивних науково-технічних розробок, включаючи ті, що становлять стратегічне державне значення; сприяння розвитку національної виробничої сфери та інноваційного підприємництва; зростання конкурентоздатності українських товарів і послуг на світових ринках.

Формами державного регулювання у сфері трансферу технологій можна назвати: ухвалення спеціалізованих законів та підзаконних нормативно-правових актів; формування державних органів, уповноважених здійснювати державне регулювання у сфері трансферу технологій; розроблення та впровадження державної політики у сфері трансферу технологій; здійснення контролю за роботою суб'єктів трансферу технологій та вживання відповідних заходів щодо запобігання нелегальному трансферу технологій; забезпечення підтримки та заохочення національних суб'єктів трансферу технологій, у тому числі шляхом надання фінансування наукових досліджень та розробки інноваційних проектів.

Важливим правовим механізмом, який забезпечує регулювання відносин між суб'єктами трансферу технологій, виступає укладення договорів про трансфер технологій. «Законодавча база щодо цих угод регламентується положеннями Господарського кодексу України» [3], «Цивільного кодексу України» [4] та «Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій»» [1]. Такі договори закріплюють умови передачі технології, права та обов'язки сторін, а також визначають розмір винагороди за передану технологію. Договори про трансфер технологій бувають двосторонніми та багатосторонніми, в залежності від числа сторін, залучених до трансферу технологій. Ці договори укладаються у різних формах, зокрема, у формі ліцензійної угоди, дого-

вору про спільну діяльність або договору купівлі-продажу технології.

Суттєвим елементом договорів про трансфер технологій залишається правове регулювання питання винагороди за технологію, що встановлюється у різних формах, наприклад, у вигляді роялті, дивідендів, патентних зборів, тощо. Зазвичай умови винагороди встановлюються з урахуванням рівня складності технології, її ринкової вартості та перспектив її використання. Укладаючи договори про трансфер технологій, слід керуватися правовими нормами, що встановлені національним законодавством України, а також відповідати міжнародним нормам і стандартам. При порушенні договірних умов до порушника можуть застосовуватися різноманітні види відповідальності, включаючи матеріальну відповідальність та визначення договору недійсним.

До істотних умов договору про трансфер технологій відносяться наступні» [2]:

1. Предмет договору: характеристика технології, яка підлягає передачі, умови трансферу, гарантування якості тощо.

2. Права та обов'язки сторін: обов'язки сторони, яка здійснює передачу технології, та сторони, що приймає технологію, в зв'язку з її передачею.

3. Умови оплати: встановлення розміру та способу оплати за передачу технології.

4. Інтелектуальна власність: встановлення прав на об'єкти інтелектуальної власності, які відносяться до технології.

5. Конфіденційність: гарантування збереження конфіденційності інформації, що здійснюється в рамках трансферу.

6. Відповідальність сторін: визначення порядку відповідальності сторін у випадку недотримання умов договору.

7. Режим перевірки якості: встановлення правил перевірки якості трансферу технологій.

8. Строк дії договору: визначає строк договору та умови його пролонгації або розірвання.

У процесі трансферу технологій сторони мають укладати договори, визначені Цивільним кодексом України, зокрема, договір купівлі-продажу, договір про надання послуг, договір підядру тощо. Проте договір про трансфер технологій найчастіше враховує специфіку трансферу технологій, наприклад, положення про конфіденційність, права інтелектуальної власності, особливості використання отриманої технології, зобов'язання сторін забезпечити належну якість технології, яка передається, тощо. Договір про передачу технології передбачає застосування спеціальних понять і визначень, які відбивають особливості трансферу технології та є важливими для досягнення взаєморозуміння між сторонами.

Також законодавство передбачає обмеження на укладення договорів про трансфер технологій задля захисту національної безпеки та інтересів держави. Так, наприклад, існують умови щодо обов'язкового одержання дозволу на передачу технологій від уповноваженого державного органу або обмеження на здійснення трансферу технологій, що становлять потенційну небезпеку для національної безпеки або здоров'я населення. Подібні обмеження встановлюються як на національному рівні, так і на міжнародному рівні відповідно до міжнародних угод та домовленостей [5].

Окрім головного Закону, що безпосередньо регулює питання трансферу технологій, існують інші, якими також регулюється діяльність у сфері трансферу технологій, наприклад, такі, як:

Конституція України [6] – закріплює права і свободи людини і громадянина, включаючи їх право на створення, використання і захист інтелектуальної власності.

Цивільний кодекс України [4] – дає визначення поняттям, що стосуються інтелектуальної власності, закріплює порядок створення, використання та захисту об'єктів інтелектуальної власності, визначає порядок та умови укладення договорів про трансфер технологій.

Господарський кодекс України [3] – містить загальні положення щодо здійснення господарської діяльності, зокрема умови укладення договорів, їх виконання та розірвання.

На законодавчому рівні відносини у сфері трансферу технологій трансферу технологій регулюються законами України: Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [7], Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [8], Закон України «Про авторське право та суміжні права» [9], Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [10]; Закон України «Про фінансовий лізинг» [11]; Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» [12] тощо.

Регулювання відносин у галузі трансферу технологій на сьогодні відбувається через системне поєднання норм конституційного, господарського, цивільного, фінансового, адміністративного та міжнародного права, а також нормативно-правових актів інших сфер законодавства. Так, наприклад, договір про трансфер технологій укладається відповідно до вимог Цивільного кодексу України, погоджується рішенням суб'єкта владних повноважень згідно з вимогами адміністративного права та підпадає під оподаткування згідно з нормами фінансового права [2].

Можна підсумувати, що законодавство України усвідомлює значення трансферу технологій з точки зору розвитку національної економіки та гарантування безпеки держави у цій сфері. Задля належного правового регулювання відносин у галузі трансферу технологій в Україні встановлені положення різних галузей права, які вже згадувалися вище, і що закріплюють правила поведінки сторін договору про трансфер технологій, та визначають обмеження на здійснення трансферу технологій заради захисту національних інтересів. Окрім того, процес укладення договорів про трансфер технологій містить певні тонкощі та потребує обов'язкового врахування ряду істотних умов, що забезпечують результативність такого трансферу та його безпеку. Отже, національне законодавство формує нормативно-правове середовище щодо сприяння розвитку трансферу технологій в Україні та гарантує захист інтересів усіх учасників у процесі такого трансферу.

Стаття 1 Закону тлумачить поняття «технологія» як результат науково-технічної діяльності, комплекс систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень стосовно переліку, строку, порядку і черговості виконання операцій, виробництва та/або реалізації і зберігання продукції, надання послуг [1].

Дефініції терміну «технологія», представлені в зарубіжній літературі, умовно можна розділити на три групи [13]:

Перша група визначає поняття «технологія» так: це ті, які фокусуються на матеріальних засобах або виробничих процесах, що асоціюються з технологією. Одним з таких визначень може бути, наприклад, таке: «технологія – сукупність методів, способів, процесів та устаткування, що застосовуються для виготовлення продукту». Ще одним визначенням, що входить до цієї групи, може бути: «технологія – це комплекс пов'язаних між собою матеріальних і нематеріальних чинників, що застосовуються для виробництва продукту». У таких дефініціях, як правило, не береться до уваги роль людини в технологічному процесі і не наголошується на значенні знань та інтелектуальних процесів, що стосуються розробки і застосування технологій.

Другу групу досліджень технології в зарубіжній літературі – визначення, в яких технологія трактується як технологічний процес, який охоплює технічні, економічні та соціальні аспекти. Такі поняття містять наступні

аспекти: проектування, розроблення, втілення технічних і соціальних засобів, виготовлення продукції, керування і контроль за виробничим процесом, а також оцінювання і підвищення ефективності процесу. Наприклад, за визначенням Міжнародної організації зі стандартизації (ISO), технологія – це «використання наукових знань, принципів і прийомів для створення нових або модернізації наявних продуктів, процесів або послуг». Подібні тлумачення технології акцентують увагу на її багатогранній природі та на значенні взаємозв'язку між людьми, технологіями та процесами виробництва.

До третьої групи визначень поняття «технологія» в зарубіжній літературі відноситься формулювання, запропоноване професором Єльського університету Ф. Хадлом (F. Hudl). Відповідно до цього визначення, технологія стосується розвитку та використання інформації. Тобто технологія не вичерпується матеріальними носіями, а охоплює також знання, інформацію та інтелектуальну власність [13].

Запропоноване Хейденом, визначення «технології» є важливим з практичної точки зору і варте уваги. Сутність технології становить застосування знань, включаючи патентні права, наукові дослідження і розробки, в ході виробництва товарів. Тобто технологія – це не тільки матеріальні об'єкти виробництва, а й інтелектуальні цінності, захищені правовими засобами. Наведене формулювання дозволяє зрозуміти, наскільки технологія є не тільки способом виробництва, але й складовою частиною конкурентоспроможності компанії, здатною забезпечити створення суттєвої доданої вартості та покращити якість продукції, що виробляється [14].

О. М. Давидюк, в свою чергу, розглядає технологію як синтезований об'єкт інтелектуальної власності, що базується на системі окремих головних її елементів, що через спроможність функціонально бути втіленими у виробничий процес отримує якості інноваційного продукту, особливого виду нематеріального активу, об'єкта господарського обороту і надає можливість визначати його як об'єкт господарсько-правового регулювання [13].

Аналізуючи запропоновані різними авторами тлумачення технології, можна зробити висновок, що технологія – досить комплексна система, що містить не лише матеріально-технічні аспекти, але й інформаційні ресурси, знання, об'єкти права інтелектуальної власності та інші складові елементи. Водночас усі ці визначення наголошують на важливості технології як складника виробництва та об'єкта господарсько-правового регулювання. Отже, можна констатувати, що технології виступають вагомим чинником для розвитку економіки та господарювання взагалі, а нормативно-правове регулювання технологічних процесів необхідне задля ефективного їх використання та захисту прав власників технологій.

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) дає визначення технології як сукупності знань, умінь, досвіду, процедур, організаційно-правових структур і матеріальних ресурсів, що застосовуються при створенні, виробництві та постачанні товарів і послуг. ВОІВ розрізняє технологію і науку, оскільки наука є джерелом знань і досвіду, а технологія – інструментом для практичного втілення цих знань і досвіду в життя. До того ж, ВОІВ підкреслює, що технологія також може бути об'єктом інтелектуальної власності, зокрема патентів, які дозволяють власникам користуватися винаходами виключно протягом певного періоду часу [15].

Стосовно правової природи визначення поняття «технологія» варто зауважити наступне. Згідно з теорією компромісного визначення кількісного складу об'єктів цивільних прав, під об'єктом цивільних правовідносин розуміється все те, що викликає виникнення та реалізацію цивільних прав та обов'язків, іншими словами, все те, що є предметом або наслідком діяльності суб'єктів цивільного обороту [13]. Однак чинний Цивільний

кодекс України [4] не розглядає технологію як самостійний об'єкт цивільних прав. Проте поняття технології вживається в різних галузях права, зокрема, у галузі інтелектуальної власності, коли патентна охорона поширюється на винаходи, корисні моделі та промислові зразки, що відносяться до конкретних технологій. Також поняття технології застосовується у договірних відносинах, оскільки може виступати предметом договору купівлі-продажу або ліцензійного договору.

Особливості технології як об'єкта господарських відносин зумовлені наступними ознаками:

Наявність інтелектуальної власності: технологія є об'єктом інтелектуальної діяльності, що охороняється авторським та патентним правом. У разі, якщо технологія є результатом творчої діяльності, то вона може бути захищена авторським правом. Авторське право забезпечує захист творчості, зокрема літературних, художніх, наукових та інших робіт, що мають індивідуальний характер. Коли технологія являє собою винахід, її можна захистити патентом. Законодавство про патенти охороняє винаходи, які є новими технологічними розробками, які можуть бути застосовані в промисловості. Право інтелектуальної власності забезпечує власникам технологій отримання вигоди від їх використання, захищає їх права на результати творчої діяльності, а також надає стимули для подальшого розвитку інновацій.

Промислова або науково-технічна діяльність. Технологія мусить являти собою результат науково-технічних досліджень і розробок або промислового досвіду. Характерною ознакою технології як об'єкта господарських відносин є присутність промислового або науково-технічного втілення. Технологія являється результатом наукових досліджень і розробок або промислового досвіду і захищена патентним правом. Промислова розробка полягає у створенні нових технологій або поліпшенні вже існуючих з тим, щоб одержати нові матеріали, продукти або послуги. Науково-технічна розробка включає дослідження технологічних аспектів певної сфери з метою підвищення ефективності технологій.

Комерційна цінність. Комерційна цінність технології передбачає її спроможність приносити прибуток та отримувати економічну користь її власнику або користувачу. Досягати цього вдається завдяки скороченню витрат на виробництво, покращенню якості продукції, збільшенню продуктивності праці, а також шляхом комерційного впровадження технології на ринку. Комерційна цінність – один з головних чинників, які зумовлюють ціну технології, її придатність до засто-

сування та прибутковості. Вона також стосується здатності залучати інвестиції, фінансування та партнерства з іншими компаніями. Збільшення комерційної цінності технології досягається шляхом її покращення, вдосконалення виробничих процесів та впровадження нових технологій. На комерційну цінність впливають також такі чинники, як інтелектуальна власність, документація, патенти та ліцензії.

Конфіденційність належить до ознак технології як об'єкта господарських відносин. Дана ознака свідчить про те, що технологія здатна містити конфіденційну інформацію, що має бути захищена від несанкціонованого доступу та користування. Конфіденційність досягається шляхом укладення договорів про нерозголошення, якими сторони беруть на себе зобов'язання зберігати конфіденційну інформацію в таємниці та не розголошувати її третім особам без згоди власника інформації.

Таким чином, технологія є вагомим об'єктом господарських відносин, якому притаманна низка характеристик. Саме ці ознаки перетворюють технології на потужний інструмент для здобуття конкурентних переваг на ринку та гарантування успіху підприємств.

Висновок. Отже, можна зробити наступний висновок – технологія розуміється як один з центральних елементів у загальній системі об'єктів інноваційної взаємодії, котрий здатний змінювати соціально-економічні відношення за умови отримання найбільшого інноваційного впливу від його застосування. Технологія є основним інструментом регулювання інноваційного права, яке охоплює питання використання інноваційних технологій та гарантує їхню правову охорону. Інноваційне право націлене на заохочення розвитку та втілення нових технологічних рішень в економіці та суспільстві в цілому, а також на забезпечення захисту інноваційних прав суб'єктів права власності на розробки та впровадження технологій. Тому, технологія відіграє ключову роль в інноваційному праві.

З розвитком глобалізації технологія як об'єкт інноваційного права стає куди прогресивнішим. Воно модифікується та розкриває свої аспекти зі всіх можливих сторін. З вищевикладеного, можна зробити висновок, що галузь інноваційного права одна з найбільш швидко розвиваючих галузей права в національній системі. Законодавство про інновації оптимізує суспільні відносини у специфічній їх властивості, робить їх більш узгодженими та налаштовує відповідний механізм регулювання, тим самим захищаючи права та свободи людини у сфері інтелектуальної та науково-технічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 14.06.2006 року №143-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16#Text>
2. Омельченко А. В. Правове регулювання діяльності у сфері трансферу технологій в Україні. URL: http://www.sulj.oduvvs.od.ua/archive/2021/3/part_1/14.pdf
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. №435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
5. Пеліпей А.О. Особливості нормативно-правового регулювання трансферу технологій та система державного стимулювання інноваційної діяльності в Україні. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_05/58.pdf
6. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 року № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
8. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 року № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
9. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 року № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
10. Закон України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» від 15.12.1993 року № 3687-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>
11. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 04.02.2021 року № 1201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text>
12. Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11.07.2001 року № 2623-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14#Text>
13. Адамюк Д. І. Поняття технології: встановлення змісту та співвідношення з іншими суміжними поняттями. URL: <https://apir.org.ua/wp-content/uploads/2015/04/Adamjuk.pdf>
14. Hoyden E. U. S. Corporate experience in transferring industrial technology to the foreign countries. – Leiden, 1994.
15. Exchanging Value – Negotiating Technology Licensing Agreements – A Training Manual. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/licensing/906/wipo_pub_906.pdf